

ред дефолт відповідальності. У нас не сформований цивілізований ринок (хоч він і не вирішує всіх нагальних проблем), викривлене поняття банкрутства (його варто розглядати як болісні ліки). В Україні рятують безнадійні банки, тоді як рятувати потрібно їх активи та депозити населення.

Державні регулятори виконують свою роботу скособою і спотворено. Необхідно навчитися оптимально поєднувати ринкові механізми та державне регулювання адекватно ситуації, а не за допомогою ручного управління. Це повинно відбуватися на основі законів, нормативів і відповідних стандартів.

В Україні не належно функціонують правоохоронні органи – прокуратура, суди, міліція. Адже й досі нікого не покарано і не порушено жодної гучної кримінальної справи за фінансово-економічні злочини.

Отже, сьогодні для виправлення небезпечної фінансово-економічної ситуації слід насамперед вирішити такі основні завдання:

по-перше, зупинити спад і забезпечити зростання реального сектору економіки, розв'язавши три його головні проблеми – кредитування, фінансування та збуту;

по-друге, покласти край спробам банків розраховуватися депозитами вкладників за борги;

по-третьє, унеможливити процес конвертування боргів приватних комерційних банків і корпорацій у державний борг.

Борги – це зашморг на шиї економіки України. І ця проблема є настільки важливою, що від її вирішення залежить не тільки подальший стан і розвиток економіки, а й доля держави.

Валерій Новицький,

член-кореспондент НАН України,
заступник директора Інституту світової економіки та
міжнародних відносин НАН України

Пріоритети банківсько-грошової політики в контексті сучасного розвитку

Оптимізацію банківської системи та грошового сектору України потрібно здійснювати – це є очевидним. Нині в нашій країні відбуваються не тільки падіння ВВП і реального продукту, що є важливим фоном для монетарного сектору, а й структурна деградація економіки. Окрім того, постійно погіршуються позиції України в системі міжнародного поділу праці, приймаються суперечливі рішення, які спрямовані здебільшого на розв'язання поточних проблем і залучення бюджетних дірок, а не на вирішення питань стратегічної перспективи для держави. Це передусім стосується кредитів МВФ, які витрачаються Україною у непрозорий спосіб, що провокує взаємні звинувачення сторін у нецільовому використанні коштів.

Насправді слід розуміти, що йдеться про великі проблеми в економіці, а не лише про поточні витрати. У країні немає належної інституційної бази, яка б дала змогу застосувати певний інструментарій для прийняття важливих та ефективних рішень. Вітчизняний грошовий ринок не став інструментом макроекономічної політики, здатним забезпечити підйом економіки. Навпаки, він перетворився на інструмент руйнування національного господарства. Про це свідчить принаймні той факт, що з отриманням кожного чергового траншу від МВФ на валютному ринку України одразу починаються коливання. Хіба ж для цього позичаються міжнародні фінансові ресурси? Очевидно, що грошово-валютний сектор функціонує непрозоро і переходить у кримінальний стан.

Чимало експертів схиляється до думки, що можливим виходом із кризового становища є запровадження

паралельної валюти – євро. Я дозволю собі лише частково погодитися із таким твердженням, адже ситуація, коли держава стоїть перед вибором – відмовлятися чи не відмовлятися від національної валюти – є абсурдною. Але ще абсурднішим є неспростовний факт, що гривня сьогодні використовується не для розвитку власної національної економіки, а для її структурної деградації. Відтак банківська система в Україні не може виконувати такі макроекономічні функції, як обслуговування економіки власними фінансовими ресурсами, підтримання міжгалузевого переливання капіталу, його збереження у формі інвестицій. Через банківський колапс у країні звужується бізнес-середовище. Підприємці гостро потребують кредитного ресурсу, але практично позбавлені банківських кредитів.

Слід зазначити, що у світовій практиці існують певні підходи до оптимізації банківської системи, а саме: примусова концентрація капіталів та їх ефективне злиття та поглинання. Утім, в Україні обидва можливі шляхи гальмуються традиційними вадами. З одного боку, немає інститутів і урядовців, які б могли взяти на себе відповідальність та подбати про реальну оптимізацію банківської системи, а з другого боку, не відбувається природної концентрації банківського капіталу, оскільки виживають насамперед ті комерційні структури і банки, які є ближчими до урядовців, що приймають відповідні рішення. Оптимізація банківської системи в Україні серйозно ускладнена наявністю екзогенних факторів, тобто, коли рішення в принципі не приймаються в інтересах суспільства, а виходять із потреб окремих впливових кланів, фізичних осіб та урядовців.

Отже, наразі необхідно, *по-перше*, визначити ті макроекономічні інструменти, які можуть бути застосовані в Україні для виходу із фінансово-економічної кризи, а *по-друге*, вжити кардинальних заходів для оздоровлення української економіки загалом, що передусім потребує забезпечення прозорості влади і трансформації системи прийняття відповідальних державних рішень.

Міжнародна практика свідчить: держава не тільки захищає власний ринок, а й піклується про долю «своїх експортерів» та «просування» інтересів національного товаровиробника за кордоном. І тут використовуються різноманітні інструменти підтримки, серед яких – створення спеціальних зон експортного виробництва із сприятливим податковим режимом, утворення інститутів та організацій сприяння експортерам, їх субсидування і т. п.

Можна навести приклади того, як підтримують власних експортерів у країнах Південно-Східної Азії – регіоні, який динамічно та успішно нарощує експортний потенціал. На базі системи держзамовлень, субсидуван-

ня, інших форм організаційного, інституційного, економічного сприяння реалізуються комерційні стратегії на внутрішньому і зовнішньому ринках. Такі системи підтримки реалізуються в діяльності центральних урядів, регіональних і місцевих органів влади, що, проте, не заперечує, а саме припускає наявність загальнодержавного підходу, який є типовим для тих країн Південно-Східної Азії, що досягли особливо помітних успіхів.

Потрібно усвідомлювати, що в сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів у світі досягнення бажаних позицій у системі міжнародного поділу праці, підйом життєвого рівня населення і найповніша реалізація потенціалу комерційної ініціативи є немислимыми без повноцінного включення країни в процеси регіоналізації, створення загальних сприятливих режимів міжнародної торгівлі та кооперації виробництва, активної підтримки державою національних виробників – як тих, що прагнуть вийти на зарубіжні ринки, так і тих, що потребують захисту й підтримки на національному рівні.

Олександр Кириченко,

доктор економічних наук, професор,
головний науковий консультант
Інституту законодавства Верховної Ради України

Фінансово-грошова система України – на межі краху. Як виправити ситуацію?

Сьогодні банківська система України налічує 185 ліцензованих банків, із яких реально працюють приблизно 30. Серед їх числа 17 банків мають 100% іноземний капітал і ще дев'ять – іноземну інвестицію. У більш-менш нормальному режимі функціонують лише два вітчизняних банки – Ексімбанк та Ощадбанк (обидва – державні). При цьому Ощадбанк знаходиться в тяжкому становищі через те, що його недемократично, а відповідно й неекономічно змусили фінансувати «Нафтогаз України».

За критеріями американської економічної науки, стан фінансово-грошової системи України можна охарактеризувати як крах. Для такого висновку є такі підстави: по-перше, заощадження населення не трансформуються в інвестиції; по-друге, кредитна система не фінансує власне виробництво. Названі дві причини мають спонукати владу невідкладно налагодити нормальне функціонування банківської системи, яка вже давно знаходиться у стані технічного дефолту. Нагадаю, що дефолт – це неможливість виконати свої зобов'язання.

Світова фінансова криза 1998 року, яка була передвісницею нинішньої кризи, мала б стати для України уроком, щоб не відбулося подібних провалів цього разу. І слід сказати, що вчені та експерти аналізували ситуацію та допущені помилки, надавали рекомендації, але до нас українська влада не дослухається. А в 1998 року відбувалися процеси, подібні до сьогоднішніх: розбалан-

сування валютного курсу, відміна валютних кредитів, падіння економіки, відсутність джерел для фінансування реального сектору, отримання великих міжнародних кредитів і т. п. Тодішня криза відрізнялася від цьогорічної лише тим, що тоді за кредитами відповідала верхівка держави – Національний банк, Міністерство фінансів, Міністерство економіки. А вже у 2008 році у кредити «посадили» майже все населення України. Із завданнями кредитування банківська система України не справлялася і тому була змушена вдаватися до великих зовнішніх запозичень. Зовнішні борги банків тоді збільшилися майже у 9–10 разів. Банки як корпоративна система «набралися» боргів на суму понад \$40 млрд. Що ж це за борги і на які цілі вони пішли: на виробництво? на інвестиції? на підтримку бізнесу? Ні, запозичені кошти на 60% банки використали як спекулятивний капітал, а на решту 40% придбали землю, нерухомість, побутову та оргтехніку. Отже, Україна в умовах нинішньої кризи діяла так само, як і в 1998 році, – невміло, безпорадно, неефективно. Відповідно та закономірно ми опинилися на межі технічного дефолту, бо коштів на сплату боргів Україна не має.

Окрім того, хочу підкреслити, що комерційні банки не дають інформацію про структуру боргів. Суспільство не знає, у якого банку є борги, в якому обсязі й на які програми вони використовуються. На кінець 2008 року від'ємне сальдо банківської системи України становило близько \$21 млрд., а до сьогодні ця сума, звичайно,